

## Pozdravni nagovor dr. Igorja Bizjaka, direktorja Urbanističnega inštituta Republike Slovenije

Spoštovana predsednica, spoštovane kolegice in spoštovani kolegi!

Covid nas je vse presenetil na najrazličnejše načine. Na hitro smo se morali odzvati in prilagoditi. Delo od doma se je zdelo ponujena in dobra rešitev, vendar se je izkazalo za ne tako preprosto. Spoznali smo, da ima celodnevno preživljanje časa med domačimi zidovi tudi velike pomanjkljivosti. Nekateri bolj, drugi manj uspešno so lahko ločevali zasebno od poslovnega, službeni čas od zasebnega. Številni so pri delu in šolanju naleteli na resnične težave – od premajhnih stanovanj, neustrezne internetne povezave, premalo elektronskih naprav za vse v družini. Vsak družinski član je kar naenkrat potreboval svoj računalnik, tablico ali zmogljivejši telefon. Potreboval pa je tudi svojo sobo, če ni šlo drugače vsaj mizo in stol, kjer bi lahko v miru delal. Še večja težava je bilo pomanjkanje prostora in sobivanje ob poslušanju pouka, sestankih ipd.

In takoj se je pokazala velika pomanjkljivost naših stanovanj, na katero stroka sicer že dalj časa opozarja. Naša stanovanja so se izkazala za majhna, premajhna, z neustrezno razporeditvijo in neprimernimi prostori. Stroka že dolgo opozarja na nujno prevetritev zastarelih standardov, ki izvirajo iz časa socialistične enakostne poceni gradnje. Še vedno govorimo o dvosobnem stanovanju, ki ima dnevno sobo in eno spalnico, pri čimer zdaj dnevni prostori postajajo vedno večji, spalnice majhne. Vsakdo bi potreboval svojo spalnico. Seveda pa je tudi razumljivo, da vsakdo najde tako stanovanje, kot ga lahko kupi ali najame.

Na inštitutu smo že večkrat v okviru različnih posvetov in srečanj opozarjali pristojne, ministrstvo in strokovnjake, da so standardi na področju načrtovanja stanovanj zastareli in da jih je treba prenoviti. To velja tudi za gradnjo oskrbovanih stanovanj. Ampak kot je videti, se nič ne premika. Pridno gradimo in se trkamo po prsih z novogradnjami, z nadstandardnimi stanovanji, cene katerih segajo v nebo, pri gradnji za običajne državljane pa se zdi, da še vedno deluje prodaja po načelu, »ker jih je premalo, bo tako ali tako vse prodano«. Mar bo končno covid tisti streznetveni dejavnik, ki bo prepričal odgovorne, da se lotijo priprave novih standardov, ki bodo bolj humani in predvsem v oporo sodobni družbi. Take krize se lahko namreč pri marsičem izkažejo kot pozitivne – zbudijo nas iz zimskega spanja in nam natočijo čistega vina, postavijo nam zrcalo.

Covid pa je pokazal tudi, kaj taka kriza prinese na področju prostora in kaj pokaže urbanizmu. Virus nas je prisilil, da delamo od doma, da vzdržujemo varno razdaljo, da nosimo maske. Trgi in odprti javni prostori, pešcone in ulice so kar na lepem postali prazni, preveliki, ko smo ostajali doma, in priročno veliki za ohranjanje razdalje, ko smo šli v mesto. Rekreatijske površine in parki so se zapolnili, ker je bil to edini način, da si odpočijemo od celodnevnega bivanja med štirimi stenami in da smo lahko brez mask. Pobeg na rekreacijo v naravo je pomenil tudi odklop od virtualnega komuniciranja. Manj potovanj, poti v službo in javnega prevoza je zmanjšalo onesnaženost mest. Zrak je dokazano postal boljši, predvsem zaradi zmanjšanja prometa in ustavitve določenih vrst industrije. Virus je seveda vplival tudi na naše družbeno življenje, odtujenost, osamljenost starejših se je še povečala, številni so bili začasno brez dela in v veliki socialni stiski. Hkrati se je veliko ljudi začasno preselilo v svoje počitniške hiše ali stanovanja, nekateri so izkoristili luknje v odlokih in najeli celo

apartmaje v turističnih krajih, da so se lahko umaknili iz mest, ko smo bili ujeti v svojih občinah. To je nadpovprečno povečalo število prebivalcev v turističnih krajih, kar je imelo določene negativne vplive na storitvene zmogljivosti, preobremenjenost javnih površin in cest.

Nezanemarljive so tudi gospodarske posledice zaradi ustavitve javnega življenja, proizvodnje, storitev. Socialne stiske, ki so se pokazale pri izgubi služb, čakanju na delo in posledično manjši kupni moči so še dodatno pretresale našo družbo ter kazale na potencialno večanje neenakosti tudi pri dostopanju do dela in izobraževanja na daljavo. Pametna mesta po svetu so bila s svojo IKT-infrastrukturo in orodji pametnih mest (hitri internet, možnost dostave zdravil z letalniki, avtomatizirano spremljanje stanja odpadnih voda, nadziranje kakovosti okolja ipd.) vsekakor v prednosti in so lahko prve težave ob pandemiji pomagala omiliti ali vsaj pokazala nove smeri. Pri nas predvsem zunaj večjih mest zelo zaostajamo s hitrimi internetnimi povezavami, fleksibilnim prevozom in spremljanjem stanja okolja. Pri nas so pametna mesta žal še vedno v povojih. Sicer se je ročno spremljalo povečanje onesnaženosti odpadnih voda z virusom, vendar brez centralnega spremljanja oz. odzivanja.

Kaj pa urbana oblika mesta, gostota poselitve in povezava z večjo okuženostjo? Različne raziskave na tem področju niso 100-odstotno dokazale povezave med veliko gostoto poselitve in večjo stopnjo okuženosti, čeprav so v npr. Italiji ugotovili povečanje okuženosti na območjih z gostejšo poselitvijo. Zakaj ni večje povezave, je morda treba pripisati tudi temu, da so večja mesta bolje pripravljena in imajo več infrastrukture za hitrejši odziv na okužbe. Zanimivo pa je, da se je v nekaterih svetovnih metropolah izkazalo, da zaradi pomanjkanja zelenih površin in odprtih prostorov ni bilo mogoče zadostiti pogojem družbene distance in omogočiti rekreacije na prostem.

Če strnemo, je bilo ugotovljeno, da so nekatera podjetja trajno prešla na delo od doma in so svoje poslovne prostore preuredila tako, da imajo na voljo prostore za občasno prisotnost zaposlenih (proste mize z monitorji in tipkovnicami, zaposleni pa imajo službene prenosne računalnike). Če bo pandemija še nekaj časa med nami in se bo tak trend v podjetjih nadaljeval, se lahko vprašamo, kaj lahko stori urbanistična, arhitekturna stroka. Ali je morda treba razmišljati o načrtovanju ustreznih objektov, posameznih prostorov v domačem okolju – pisarn, ki si jih delijo različni uporabniki (ang. co-working), kjer imajo na voljo tiskalnike, videokonferenčne sisteme, hitri internet ipd. Blizu pa centralne dejavnosti, kot so trgovine, restavracije, različne storitve in seveda rekreacijske površine. Po možnosti vse na pešrazdalji ali v navezavi z javnim potniškim prometom, kar potrjuje nujnost načrtovanja in razvoja v smislu 15-minutnega mesta.

Ali to pomeni, da moramo na področju urbanizma začeti razmišljati drugače?

Hvala!

.....  
Dr. Igor Bizjak, direktor  
Urbanistični inštitut Republike Slovenije, Ljubljana  
E-pošta: igor.bizjak@uir.si